

ASPECTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI ÎN ANII 1948—1965

IOAN SCURTU

„Odată cu înlăturarea monarhiei și proclamarea Republicii, la 30 Decembrie 1947, România a intrat într-o etapă nouă a dezvoltării sale. Cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare și celelalte categorii de oameni ai muncii și instaurarea regimului de democrație populară marchează trecerea la îndeplinirea sarcinilor revoluției socialiste.“¹

În *sistemul politic* al României rolul conducător revenea *partidului clasei muncitoare* — clasă conducătoare a revoluției socialiste. Procesul de unificare a celor două partide — Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat — început în aprilie 1944, odată cu crearea Frontului Unic Muncitoresc, s-a finalizat la sfârșitul anului 1947 și în primele luni ale anului 1948, Congresul de unificare (21—23 februarie 1948) a decis crearea Partidului Muncitoresc Român, care-și propunea: construirea unei societăți lipsită de exploatare și asuprire, trecerea la făurirea unor relații de producție noi, socialiste, edificarea bazei economice a socialismului, dezvoltarea democrației populare, promovarea unei politici externe de pace și colaborare internațională. În rezoluția adoptată de Congres se arăta: „Avînd în frunte detașamentul său de avangardă — Partidul Muncitoresc Român —, clasa muncitoare din România, legată printr-o strînsă alianță cu țărănimea muncitoare, concentrînd în jurul ei toți oamenii muncii, pășește la îndeplinirea unor sarcini noi, menite să asigure continua întărire și adîncire a democrației populare și avîntul economiei naționale“². Erau astfel formulate principalele obiective ale perioadei de construcție a societății socialiste.

În anii ce au urmat, Partidul Muncitoresc Român (denumire care a fost înlocuită la Congresul al IX-lea din 1965 cu aceea de Partidul Comunist Român) a desfășurat o impresionantă activitate, izbutind să mobilizeze întregul popor la ampla operă de edificare a societății socialiste în patria noastră. A fost o muncă dificilă, deoarece se mergea pe un drum absolut nou, trebuia luați în calcul o multitudine de factori, interni și externi, se impunea învingerea a numeroase obstacole, generate mai ales de stadiul relativ scăzut de dezvoltare economică a țării, de opoziția vechilor clase dominante. În elaborarea liniei politice a partidului un rol decisiv l-au avut Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român (al VII-lea al Partidului Comunist Român) din decembrie 1955, Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român (al VIII-lea al Partidului Comunist

¹ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, București, Edit. Politică, 1975, p. 55.

² *Congresul Partidului Muncitoresc Român. 21—23 februarie 1948*, București, Edit. Partidului Muncitoresc Român, 1948, p. 239.

Român) din iunie 1960, Plenarele Comitetului Central, care au abordat probleme fundamentale privind viața internă și externă, politica economică, socială, culturală, munca ideologică și organizatorică ș.a., au formulat aprecieri și au stabilit programe de acțiune care s-au dovedit, cele mai multe, juste și eficiente.

A existat, mai ales după 1960, o preocupare foarte susținută pentru desprinderea de șabloane și studierea aprofundată a realităților românești, pentru valorificarea experienței proprii validată la scara istoriei, pentru formularea unor aprecieri și concluzii proprii privind evoluția lumii contemporane, situația din mișcarea comunistă și muncitorească internațională. S-au acumulat astfel multe realizări în plan teoretic și practic ce aveau să asigure baza pentru saltul calitativ de după Congresul al IX-lea din iulie 1965.

În fruntea partidului s-a aflat Gheorghe Gheorghiu-Dej, ales secretar general al Partidului Comunist Român la Conferința Națională din octombrie 1945 și reales în această funcție la Congresul de unificare din februarie 1948. Plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 19 aprilie 1954 a hotărât ca funcția de secretar general să fie înlocuită cu cea de prim-secretar al Comitetului Central, alegându-l în această funcție pe Gheorghe Apostol. La Plenara Comitetului Central din 30 septembrie — 1 octombrie 1955 prim-secretar al Comitetului Central a fost ales Gheorghe Gheorghiu-Dej; el a fost reales la Congresele al II-lea și al III-lea, deținând această funcție până la moartea sa, în ziua de 19 martie 1965.

În activitatea partidului s-au înregistrat și unele lipsuri și greșeli, în conducerea partidului s-au semnalat momente de tensiune și frământări care i-au diminuat capacitatea de luptă și l-au sustras adeseori de la preocupările principale.³ Astfel, Plenara Comitetului Central din martie 1952 a hotărât excluderea din conducerea partidului a lui Vasile Luca și a Anei Pauker, criticând metodele greșite și stilul de muncă promovat de cei doi în sectoarele de care răspundeau.* Plenara Comitetului Central din 28 iunie—3 iulie 1957 a procedat la excluderi

³ Gheorghe I. Ioniță, *Partidul Comunist Român — conducătorul poporului român în revoluția și construcția socialistă*, în „Studii și materiale de istorie contemporană”, vol. III, 1978, p. 158.

* Plenara C.C. al Partidului Muncitoresc Român din 29 februarie—1 martie 1952 a pus în discuție activitatea „grupului fracționist” Vasile Luca—Ana Pauker. Problema a fost reluată la Plenara din 26—27 mai 1952, când s-a arătat că „Vasile Luca, pierzând simțul de clasă, s-a rupt de partid, de clasa muncitoare, s-a înconjurat de elemente dușmănoase, s-a ridicat împotriva liniei generale a partidului, a introdus propria sa linie oportunistă de dreapta — de stimulare a elementelor capitaliste de la orașe și sate, provocând mari daune statului și creînd dificultăți în aprovizionarea oamenilor muncii”. Totodată, s-a apreciat că Teohari Georgescu „a manifestat o atitudine împăciuitoare față de devierea de dreapta a lui V. Luca, căutînd să ascundă propriile sale greșeli de dreapta, lipsa sa de combativitate împotriva dușmanului de clasă și pierderea vigilenței revoluționare”. În consecință, Plenara a hotărât excluderea lui Vasile Luca din Comitetul Central al partidului, precum și scoaterea lui Teohari Georgescu din Secretariat, din Biroul Politic și din Biroul Organizatoric și trimiterea lui la munca de jos. Plenara a ales Biroul Politic și Secretariatul din care nu mai făcea parte Ana Pauker; prin decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale din 3 iulie 1952, Ana Pauker a fost eliberată din funcția de ministru al afacerilor străine („Scinteia”, nr. 2360 din 29 mai, și nr. 2392 din 5 iulie 1952).

din Biroul Politic*, urmate de aplicarea unui mare număr de sancțiuni, inclusiv citorva membri ai Comitetului Central.

Compoziția partidului a cunoscut importante modificări. În noiembrie 1948 s-au sistat înscrierile în partid și a început acțiunea de verificare a tuturor membrilor; a fost o muncă grea, în cursul căreia s-au înregistrat și unele exagerări, corectate ulterior. Acțiunea s-a dovedit însă necesară, deoarece în perioada anterioară, mai ales în anii 1945—1946, nu se acordase suficientă atenție calității membrilor de partid, punându-se accentul pe primirea unui număr cât mai mare de cetățeni. S-a ajuns astfel la primirea în partid pe bază de liste și tabele, fapt ce a permis intrarea în rândurile sale a unor persoane dubioase din punct de vedere politic, chiar foști legionari, a unor elemente carieriste, fără calitățile moral-politice indispensabile unui adevărat comunist. Rezoluția Plenarei Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din iulie 1950 cu privire la rezultatele verificării preciza că au fost eliminați din rândul partidului circa 192 000 de membri — provenind din elemente exploatare, dușmane și străine de clasă, necinstite, descompuse sau necorespunzătoare — adică peste 20% din totalul membrilor pe care partidul îi avea înainte de verificare⁴. Partidul a devenit astfel mai viguros, compoziția sa socială s-a îmbunătățit: numărul muncitorilor a crescut cu 4%, iar în organele de conducere ale partidului și în aparatul lor procentul muncitorilor a sporit de la 53% la 64%⁵. Ca urmare a preocupării pentru primirea în partid a celor mai buni oameni ai muncii, s-a asigurat creșterea numerică și calitativă a rîndurilor acestuia**. În 1965, numărul membrilor de partid se ridica la 1 450 000, fiecare al zecelea cetățean major al țării fiind înscris în Partidul Muncitoresc Român; dintre aceștia, 44% erau muncitori, 34% țărani; din punctul de vedere al structurii naționale circa 87% erau români, 9% maghiari, 3% germani, sirbi și de alte naționalități; aproximativ 64% dintre membrii de partid aveau pînă la 40 de ani, iar 36% peste 40 de ani, asigurîndu-se astfel îmbinarea armonioasă a experienței de viață și muncă a celor vîrstnici cu puterea de muncă și elanul tinerilor⁶.

Partidul și-a îmbunătățit continuu formele și metodele de activitate, a reușit să asigure o orientare corespunzătoare efortului colectiv, să imprime o linie ascendentă operei de făurire a societății socialiste. O contribuție de preț au adus cadrele de partid, cele mai multe trecute prin școala aspră a vieții, prin închiso-

* În Rezoluția Plenarei C.C. al P.M.R. din 28 iunie—3 iulie 1957 se arată: „Iosif Chișinevski și Miron Constantinescu, membri ai Biroului Politic al C.C. al P.M.R. au avut grave ieșiri antipartinice îndreptate împotriva unității partidului și a conducerii sale“. Considerînd „ca periculoasă și dăunătoare poziția lor antipartinică și apreciînd că activitatea lor în Biroul Politic n-a fost la înălțimea încrederii acordate de C.C. al P.M.R., Plenara C.C. al P.M.R., în interesul unității și coeziunii partidului și conducerii sale“, a hotărît scoaterea lor din Secretariat și din Biroul Politic („Scînteia“, nr. 3953 din 9 iulie 1957).

⁴ *Rezoluții și hotărîri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, 1948—1950*. București, Edit. Partidului Muncitoresc Român, 1951, p. 240.

⁵ *Ibidem*.

** La Congresele partidului numărul membrilor a fost următorul: 1948 — 937 848; 1955 — 538 815; 1960 — 834 600; 1965 — 1 450 000.

⁶ Nicolae Ceaușescu, *Raportul Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la activitatea partidului în perioada dintre Congresul al VIII-lea și Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, în Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. 19—24 iulie 1965*, București, Edit. Politică, 1965, p. 72.

rile și lagărele burgheze ; un rol însemnat l-a avut școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu”, înființată încă din 1946, care a pregătit un mare număr de activiști de partid. Partidul comunist a reușit să se elibereze treptat de tarele dogmatismului, să analizeze cu mai multă profunzime realitățile din România, să elaboreze o politică științifică documentată, să-și lege numele de marile realizări obținute de poporul român în opera de edificare a noii societăți.

Un rol însemnat în înfăptuirea politicii partidului comunist român a revenit *statului*. Sistemul politic a fost reglementat, la începutul acestei perioade, prin Constituția din aprilie 1948⁷, care prevedea : „Republica Populară Română este stat popular, unitar, independent și suveran” (art. 1), puterea de stat „emană de la popor și aparține poporului”. Legea fundamentală stabilea drepturile și libertățile cetățenești, modul de organizare și exercitare a funcțiilor statului. Organul suprem al puterii de stat era Marea Adunare Națională, aleasă prin votul universal al tuturor cetățenilor, indiferent de sex, religie, naționalitate, rasă, grad de cultură, profesie avînd peste 18 ani. Marea Adunare Națională era „unicul organ legislativ al Republicii Populare Române” (art. 38). Ea alegea Prezidiul Marii Adunări Naționale, care avea următoarele atribuții : convoca Marea Adunare Națională ; emitea decrete ; interpreta legile votate de Marea Adunare Națională ; exercita dreptul de grațiere și comuta pedepsele ; conferea decorațiile și medaliile Republicii Populare Române ; reprezenta statul român în relațiile internaționale ; acredita și rechema, la propunerea guvernului, pe reprezentanții diplomatici ai României ; primea scrisorile de acreditare și rechemare ale reprezentanților diplomați ai statelor străine, acreditați pe lingă el ; numea și revoca miniștrii în intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale, la propunerea președintelui Consiliului de Miniștri ; stabilea gradelile militare, rangurile diplomatice și titlurile onorifice, la propunerea guvernului ; făcea numiri și confirmări în funcțiile publice, la propunerea miniștrilor de resort sau a guvernului conform legii ; în intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale, la propunerea guvernului, declara starea de război și mobilizarea parțială sau generală, în caz de agresiune împotriva Republicii Populare Române, sau împotriva unui alt stat față de care are obligații de apărare mutuală ce decurg din tratatele internaționale ; ratifica, sau denunța tratatele internaționale, la propunerea guvernului ; rezolva orice chestiune cu care era însărcinat de Marea Adunare Națională și exercita orice atribuție i se dădea prin lege. Potrivit Constituției, Prezidiul Marii Adunări Naționale se compunea dintr-un președinte, trei vicepreședinți, un secretar și din 14 membri aleși direct de Marea Adunare Națională.

Organul suprem executiv era guvernul, care dădea seama pentru activitatea sa în fața Marii Adunări Naționale, iar în intervalul dintre sesiuni în fața Prezidiului Marii Adunări Naționale. Instanțele judecătorești erau alcătuite din Curtea Supremă, una pentru întreaga țară, curțile, tribunalele și judecătoriile populare.

Articolul 10 preciza : „Pot fi făcute exproprieri pentru cauză de utilitate publică pe baza unei legi”, iar art. 11 stipula : „Cînd interesul general cere, mijloacele de producție, băncile și societățile de asigurare, care sînt proprietatea particulară a persoanelor fizice sau juridice pot deveni proprietatea statului, adică

⁷ „Monitorul oficial”, nr. 87 bis din 13 aprilie 1948.

bun al poporului, în condițiile prevăzute de lege⁸. Se crea astfel cadrul juridic necesar pentru lichidarea proprietății capitaliste asupra mijloacelor de producție.

Pe această bază, la 11 iunie 1948 a fost adoptată legea privind naționalizarea principalelor mijloace de producție⁹. Pentru a împiedica eventualele susțineri sau distrugerii, din partea proprietarilor, nu a fost anunțată ordinea de zi a ședinței Marii Adunări Naționale, lăsându-se impresia că era vorba despre o ședință festivă consacrată aniversării revoluției de la 1848. La propunerea președintelui Consiliului de Miniștri, după aprobarea în principiu a proiectului de lege privind naționalizarea, s-a transmis prin radio hotărârea ca întreprinderile naționalizabile să fie luate în primire de muncitori, fără a se mai aștepta votarea pe articole a proiectului de lege⁹. Astfel s-a asigurat aplicarea imediată a naționalizării. Prin acest act s-a propus o schimbare fundamentală a structurii economice și sociale a României: a fost desființată clasa mării burghezii*, s-a constituit o bază economică puternică pentru noua structură a economiei naționale, sectorul socialist devenind preponderent în industrie, transporturi, în sistemul bancar-financiar, s-au creat premisele dezvoltării planificate a economiei țării, ale trecerii la industrializarea socialistă.

Modificările produse în viața economică și socială au impus adoptarea unei noi Constituții, în septembrie 1952¹⁰, care stabilea că „Baza puterii populare în Republica Populară Română este alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, în care rolul conducător aparține clasei muncitoare” (art. 2). Pentru prima dată în istoria României rolul conducător al unui partid politic era înscris în Constituție: „Partidul Muncitoresc Român este forța conducătoare atât a organizațiilor celor ce muncesc, cât și a organelor și instituțiilor de stat” (art. 86). Se confirma existența a trei formațiuni social-economice: socialistă, mica producție de mărfuri, particular-capitalistă, făcându-se precizarea că formațiunea socialistă, „căreia îi aparține rolul conducător în economia națională a Republicii Populare Române, constituie baza dezvoltării țării pe calea socialismului. Statul de democrație populară, proclamînd ca principală sarcină a sa construirea socialismului, întărește și lărgeste neîncetat formațiunea socialistă, asigură creșterea neîntreruptă a bunăstării materiale și a nivelului cultural al oamenilor muncii” (art. 6). Munca era proclamată o datorie de onoare, iar principiul de repartiție a bunurilor a fost sintetizat în formularea: „De la fiecare după capacitățile sale, fiecăruia după munca sa” (art. 15). Sistemul de exercitare a puterii a rămas, în esență, cel stabilit în 1948.

⁸ *Ibidem*, nr. 133 bis din 11 iunie 1948.

⁹ *România în anii socialismului. 1948—1978*, București, Edit. Politică, 1980, p. 51.

* Art. 11 al legii prevedea că statul va acorda despăgubiri proprietarilor și acționarilor întreprinderilor naționalizate. Art. 14 preciza că datoriile întreprinderilor naționalizate, neprevăzute în pasivul acestora, precum și acelea decurgînd din evaziuni fiscale sau alte operațiuni contrare legii, ca și pierderile provenite din proasta administrație a respectivelor întreprinderi înainte de naționalizare se vor scădea din drepturile de despăgubiri. Cum, de regulă, pasivul și evaziunea fiscală depășeau suma despăgubirilor cuvenite, foștilor patroni și acționari nu li s-au mai acordat despăgubiri. În privința despăgubirilor pentru cetățenii străini, acestea au fost reglementate mai târziu, pentru fiecare caz în parte, prin tratative purtate între statul român și statele străine respective (*Progresul economic în România. 1877—1977*, București, Edit. Politică, 1977, p. 386—387).

¹⁰ „Buletinul oficial”, nr. 1 din 27 septembrie 1952.

O modificare importantă a Constituției s-a făcut în martie 1961, când în locul Prezidiului Marii Adunări Naționale s-a înființat Consiliul de Stat, ca organ suprem al puterii de stat cu activitate permanentă, subordonat Marii Adunări Naționale¹¹. Consiliul de Stat avea atribuții mai largi decât Prezidiul Marii Adunări Naționale, în primul rând dreptul de a exercita controlul asupra activității guvernului. Consiliul de Stat era format dintr-un președinte, trei vicepreședinți și treisprezece membri, aleși de Marea Adunare Națională; președintele reprezenta Republica Populară Română în relațiile internaționale.

Funcția de președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a fost îndeplinită de dr. Constantin I. Parhon (30 decembrie 1947—2 iunie 1952), dr. Petru Groza (2 iunie 1952—7 ianuarie 1958), Ion Gheorghe Maurer (11 ianuarie 1958—21 martie 1961). Președenția Consiliului de Stat a fost asigurată de Gh. Gheorghiu-Dej (21 martie 1961—19 martie 1965), Chivu Stoica (24 martie 1965—9 decembrie 1967).

Președinții Consiliului de Miniștri au fost: dr. Petru Groza (6 martie 1945—2 iunie 1952), Gh. Gheorghiu-Dej (2 iunie 1952—3 octombrie 1955), Chivu Stoica (3 octombrie 1955—21 martie 1961), Ion Gheorghe Maurer (21 martie 1961—28 martie 1974).

Conform Constituției din 1948 organele locale ale puterii de stat erau „consiliile populare locale“, alese pe patru ani prin vot universal direct, egal și secret (art. 76 și 77). În septembrie 1950 a fost efectuată reforma administrativă¹², prin care, în locul celor 58 de județe, 424 plăși și 6 000 de comune s-au constituit 28 de regiuni, 177 de raioane și 4 052 comune; peste câteva luni, în decembrie 1950, au avut loc alegeri de deputați pentru sfaturile (consiliile) populare comunale, raionale și regionale, realizându-se astfel o autentică democratizare a tuturor verigilor puterii de stat, participarea directă a maselor la conducerea treburilor locale. Reforma administrativă, pozitivă în esența ei, prin caracterul larg reprezentativ și democratic al organelor locale de stat, a avut și unele scăderi; renunțarea la o verigă administrativă tradițională cum era județul și instituirea a două trepte intermediare (raionul și regiunea) a generat numeroase suprapuneri de atribuții, diminuarea răspunderii organelor locale, a dus la menținerea unui aparat administrativ nejustificat de mare¹³. Unele corective au fost aduse pe parcurs, mai ales în septembrie 1952, când numărul regiunilor a fost redus la 18, și în decembrie 1960, când s-au silit 154 de raioane și 16 regiuni.

Un rol însemnat în lupta pentru asigurarea drepturilor și libertăților democratice, în zădărnicierea încercărilor forțelor reacționare de a împiedica înaintarea țării pe calea socialismului, de a crea dezordini și a atenta la avutul obștesc l-au avut organele Ministerului de Interne. În august 1948 au fost desființate organele de Siguranță, constituindu-se, în cadrul Ministerului de Interne, Direcțiunea generală a securității poporului, iar în ianuarie 1949 au fost desființate jandarmeria și poliția, constituindu-se miliția populară; în cadrul noilor organe au fost trimiși să lucreze numeroși muncitori, activiști de partid cu stagiu în ilegalitate care au imprimat un suflu nou, revoluționar în munca Ministerului de

¹¹ *Ibidem*, nr. 9 din 25 martie 1961.

¹² *Ibidem*, nr. 77 din 8 septembrie 1950.

¹³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîșirii construcției socialiste*, vol. 2, București, Edit. Politică, 1968, p. 6—7.

Interne. Deși unii au comis greșeli, cei mai mulți au luptat cu ericism și spirit de sacrificiu pentru apărarea cuceririlor revoluționare, a dușmanilor interni și externi ai statului socialist, nu puțini sacrificându-și viața pentru îndeplinirea misiunilor ce le-au revenit.

Referindu-se la deficiențele din activitatea organelor de securitate, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că, mai ales în perioada de început, „a lipsit uneori discernământul politic, nu s-a făcut distincția între activitatea dușmănoasă, îndreptată împotriva cuceririlor revoluționare ale poporului și unele manifestări legate de procesul firesc de transformare a conștiinței și a modului de a gândi a oamenilor. Din această cauză s-au comis unele abuzuri și încălcări ale legalității socialiste, au fost luate împotriva unor cetățeni măsuri care nu au fost justificate de actele lor. Au fost din păcate și cazuri de abuz împotriva unor activiști de partid și de stat, care în anumite împrejurări au avut păreri diferite cu privire la unele aspecte ale liniei politice, sau au comis greșeli în activitatea lor. În loc ca asemenea probleme să fie soluționate prin discuții partinice, ele au fost deferite uneori organelor de securitate, creindu-se condiții pentru amestecul acestora în viața de partid, prejudiciindu-se grav autoritatea și rolul conducător al partidului”¹⁴. Cazul cel mai flagrant a fost al lui Lucrețiu Pătrășcanu, destituit în mod abuziv din funcția de ministru de justiție la 24 februarie 1948, arestat, trimis în fața instanței pentru vini imaginare, condamnat la moarte* și executat în noaptea de 16/17 aprilie 1954; așa cum s-a arătat la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din aprilie 1968, Gh. Gheorghiu-Dej a intervenit personal în cursul desfășurării procesului, sugerînd organelor de securitate (în fruntea cărora se afla Alexandru Drăghici, ministrul de interne) ce „mărturiile trebuiau obținute pentru a se ajunge la pedeapsa capitală a lui L. Pătrășcanu — unul dintre cei mai străluciți militanți ai P.C.R. O seamă de acte represive au fost determinate de teza greșită potrivit căreia pe măsura construirii socialismului „lupta de clasă se ascute” **, cu largă răspîndire în mișcarea comunistă din acea vreme, drept care „dușmanul” era căutat cu ferveare și pedepsit exemplar.

Nota caracteristică n-a constituit-o însă accentuarea funcției represive a statului, ci diminuarea ei, adîncirea continuă a democrației socialiste. Astfel, dacă în anii 1948—1953 au existat anumite categorii de cetățeni lipsiți de drepturi politice (cei condamnați pentru crime de război sau crime împotriva păcii și umanității, foști moșieri, industriași, bancheri, mari comercianți, proprietari care foloseau mai mult de 5 salariați, chiaburi ș.a.), prin legea din decembrie 1956 s-au desființat restricțiile¹⁵, toți cetățenii României bucurîndu-se de drepturile și li-

¹⁴ *Ibidem*, p. 399—400.

* În comunicatul dat publicității se afirma: „Tribunalul Suprem al R.P.R. a stabilit că acuzatul L. Pătrășcanu se face vinovat de trădare de patrie, de acțiune de paralizare a luptei forțelor patriotice împotriva fascismului, de organizarea unui grup complotist contrarevoluționar și antistatal, în scopul acapărării puterii și restabilirii regimului burghezo-moșieresc și a dominației imperialiste asupra României”, drept care era condamnat la „pedeapsa cu moartea” („Scînteia”, nr. 2 950 din 18 aprilie 1954).

** În aprilie 1955, Gh. Gheorghiu-Dej scria: „Pe măsura înaintării noastre pe calea socialismului, împotrivirea dușmanului devine tot mai înverșunată, iar metodele lui de luptă tot mai perfide” (Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, Ed. a IV-a, București, ESPLP, 1955, p. 811).

¹⁵ „Buletinul oficial”, nr. 31 din 3 decembrie 1956.

bertățile prevăzute de Constituție. În 1948 dreptul de vot a fost coborât de la 21 de ani la 18 ani, ceea ce asigura o largă participare a tineretului la viața politică, inclusiv la cea electorală. În anii 1962—1964 au fost publicate mai multe decrete de grațiere, astfel că la cea de a 20-a aniversare a zilei de 23 August în România nu mai existau deținuți politici, țara noastră aflându-se printre puținele din lume care au adoptat o asemenea măsură; ea dovedea forța regimului socialist, spiritul larg umanist în care pot fi rezolvate și cele mai complicate probleme sociale și politice.

În sistemul politic un rol însemnat a revenit Frontului Democrației Populare (creat în februarie 1948), organizațiilor de tineret, de femei, sindicatelor, diferitelor uniuni și asociații profesionale, care au contribuit la unirea eforturilor întregului popor, sub conducerea Partidului Comunist, în vasta operă de edificare a societății socialiste.

Politica economică a avut ca principal obiectiv făurirea unei economii socialiste moderne; industrializarea a devenit factorul determinant al progresului tehnic, cultural, științific, baza ridicării nivelului de trai al poporului, al întăririi independenței și suveranității naționale. În același timp, prin dezvoltarea industriei se asigura creșterea numerică și calitativă a clasei muncitoare — clasă conducătoare în stat.

Începutul *industrializării socialiste* a fost făcut prin planurile anuale din 1949 și 1950; în urma realizării acestora, producția globală industrială depășea cu 47% nivelul producției anului 1938. Pe baza experienței cîștigate, s-a trecut la elaborarea unor planuri vizînd perioade mai lungi: planul decenal de electrificare (1951—1960) și planuri cincinale de dezvoltare economică a țării. Primul plan cincinal (1951—1955) a stabilit ca principal obiectiv trecerea la făurirea bazei economice și tehnico-materiale a socialismului¹⁶.

Dezvoltarea industriei a asigurat condițiile necesare *reorganizării agriculturii* pe baze socialiste. În elaborarea politicii sale agrare Partidul Muncitoresc Român a ținut seama de faptul că proprietatea agrară era puternic fărîmîțată, peste 5 milioane de proprietari (91,1% din total), deținînd loturi sub 5 ha, dintre care aproape 2 milioane de țărani (36,4% din total) aveau loturi sub 1 ha¹⁷. Evident că asemenea gospodării, dispunînd și de o tehnică rudimentară, nu erau consolidate din punct de vedere economic, nu puteau asigura o productivitate ridicată a muncii. Planul de transformare socialistă a agriculturii a fost adoptat de Plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 3—5 martie 1949 și prevedea: conducerea acestui proces de către clasa muncitoare în frunte cu partidul comunist, întărirea și consolidarea continuă a alianței muncitorești-țărănești, făurirea bazei tehnico-materiale a agriculturii, unirea de bună voie a țăranilor în gospodării agricole colective (cooperative agricole de producție), sprijinirea acestora de către stat cu credite, mașini agricole, semințe selecționate, cadre de specialiști ș.a. Accentul a fost pus pe formele simple de cooperare și întrajuto-

¹⁶ *Rezoluții și hotărîri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, p. 306.

¹⁷ Calculat după A. Galopenția și P. Onică, *Recensămîntul agricol în R.P.R.*, București, 1948, p. 11.

rare, pentru ca țăranii să se convingă de foloasele muncii în comun, pe suprafețe mari, proprii aplicării unei agriculturi moderne.¹⁸

Primele gospodării agricole colective au fost inaugurate în iulie 1949¹⁹.

O importantă măsură economică a fost reforma bănească din ianuarie 1952, prin care cursul leului (conținutul acoperirii în aur) a fost ridicat de 12 ori față de nivelul anului 1947; schimbarea leilor s-a făcut în cadrul raportului de 20 pînă la 400 lei vechi pentru un leu nou²⁰, fiind avantajate categoriile sociale sărace, în timp ce erau lovite elementele exploatoare. Prin această reformă s-a asigurat o bază trainică evoluției întregului sistem economic al țării, o circulație monetară sănătoasă.*

Ca urmare a îndeplinirii primului plan cincinal, în 1955 volumul producției industriale era de 2,9 ori mai mare decît în 1938 și de 3,4 ori mai mare decît în 1948²¹. Producția agricolă era cu 20% mai mare decît cea din 1938.²² Pe harta țării au apărut noi uzine, precum „Autobuzul” din București (1953), „Steagul Roșu” din Brașov (1954), Fabrica de penicilină din Iași (1955); în 1954 s-a încheiat construcția podului de peste Dunăre, între Giurgiu și Ruse, realizat în colaborare cu Bulgaria, în 1952 a început construirea unui nou oraș — Onești (din 1965, Gheorghe Gheorghiu-Dej).

Directivele planului cincinal 1956—1960, adoptate de Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român (Congresul al VII-lea al Partidului Comunist Român) prevedeau făurirea economiei socialiste unitare²³. În stabilirea acestui obiectiv s-a pornit de la faptul că sectorul socialist reprezenta în industrie aproape 100%, în comerțul exterior — 100%, în comerțul interior, peste 80%, în sistemul financiar, bancar și de credit — 100%, în agricultură — 26,5% din întreaga suprafață arabilă a țării²⁴. La sfîrșitul celui de al doilea plan cincinal, în 1960, România realiza în numai 12 săptămîni întreaga producție industrială a anului 1938; planul de electrificare era îndeplinit în 1959, cu un an în avans, producția de energie electrică fiind de 9,3 ori mai mare decît în 1938. Dintre realizările de marcă ale acestui cincinal menționăm: intrarea în funcțiune a primului cuptor Martin automatizat la Hunedoara (1956), construirea Fabricii de fire și fibre sintetice de la Săvinești (1957—1959), realizarea primului betatron românesc la Institutul de fizică atomică din București (1959), fabricarea primelor locomotive Diesel electrice de 2 100 C.P. la Uzinele „Electroputere” din Craiova (1960), intrarea în producție a marii hidrocentrale de la Bicăz (1960).

¹⁸ Vezi pe larg, *Rezoluția ședinței Plenare a Comitetului Central al P.M.R. din 3—5 martie 1949*, București, Edit. P.M.R., 1949.

¹⁹ *Alianța clasei muncitoare cu țărănimia muncitoare în România*, București, Edit. Politică, 1969, p. 441.

* Acoperirea leului în aur a evoluat astfel: martie 1890 — 290,322 mg; februarie 1929 — 9,0 mg.; august 1947 — 5,94 mg; ianuarie 1952 — 79,346 mg. Prin hotărîrea Consiliului de Miniștri din 31 ianuarie 1954 cursul a fost ridicat la 148,112 mg (Costin C. Kirițescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. III, București, Edit. Acad., 1971, p. 269).

²⁰ „Buletinul oficial”, nr. 7 din 26 ianuarie 1952.

²¹ *Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român. 23—28 decembrie 1955*, București, ESPLP, 1956, p. 49.

²² *Alianța clasei muncitoare cu țărănimia muncitoare...*, p. 447.

²³ *Congresul al II-lea al Partidului...*, p. 81.

²⁴ *Ibidem*, p. 40.

Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român (Congresul al VIII-lea al Partidului Comunist Român), desfășurat în iunie 1960, a apreciat că: „în Republica Populară Română a fost creată baza economică a socialismului; aceasta constituie o măreață victorie a clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității”²⁵. Congresul a aprobat directivele planului șesenal de dezvoltare a economiei naționale (1960—1965), care avea ca obiectiv principal dezvoltarea bazei tehnico-materiale a socialismului, încheierea procesului de făurire a relațiilor de producție socialiste în întreaga economie, în vederea „desăvârșirii construcției socialismului”. Planul economic pe 6 ani a stabilit următoarele sarcini: continuarea în ritm intens a industrializării țării, acordându-se prioritate industriei grele, cu pivotul ei — industria constructoare de mașini; încheierea cooperativizării agriculturii, dezvoltarea multilaterală și consolidarea economică-organizatorică a gospodăriilor agricole colective; creșterea considerabilă a producției agricole vegetale și animale, pentru a se crea în cel mai scurt timp posibil un belșug de produse agro-alimentare; extinderea mecanizării și automatizării producției, reutilizarea întreprinderilor existente și înzestrarea noilor întreprinderi cu utilaje și agregate la nivelul celor mai noi realizări ale tehnicii; aplicarea în producție în măsură tot mai largă a proceselor tehnologice moderne; îmbunătățirea în continuare a repartizării teritoriale a forțelor de producție, creșterea potențialului economic al regiunilor, raioanelor și orașelor mai puțin dezvoltate; creșterea bunăstării materiale și culturale a oamenilor muncii prin sporirea salariului real, a veniturilor bănești, îmbunătățirea continuă a condițiilor de locuit, dezvoltarea învățământului, culturii și a măsurilor de ocrotire a sănătății și de prevederi sociale, mărirea consumului de produse alimentare și industriale, astfel ca la principalele produse să ne apropiem de consumul pe locuitor al țărilor înaintate din punct de vedere economic.²⁶ Conceptul de „desăvârșire a construcției socialismului”, adoptat de Congres, avea să fie înlocuit, la Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român, din 1969, cu cel de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. Este de remarcat faptul că la Congresul din 1960 s-a conturat, pentru prima dată, un program ce depășea limita a 5—6 ani, prefigurându-se liniile principale de evoluție a economiei românești pe o perioadă de 15 ani.

În anul 1962 a fost obținută una dintre cele mai strălucite victorii din istoria construirii socialismului în România: *încheierea procesului de cooperativizare a agriculturii*. Se finaliza, astfel, o muncă desfășurată cu tenacitate și pricepere timp de 13 ani, care a schimbat radical viața și mentalitatea milioanelor de țărani, sistemul de organizare a muncii și producției în agricultura românească.

Într-o operă atât de vastă și complexă s-au înregistrat și unele greseli, datorate în principal acelor activiști de partid și de stat care urmăreau să forțeze ritmul de desfășurare a cooperativizării*. Plenara Comitetului Central al partidului

²⁵ *Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român. 20—25 iunie 1960*, București, Edit. Politică, 1960, p. 15.

²⁶ *Ibidem*, p. 649—650.

* În instrucțiunile Comitetului Central elaborate pe baza hotărârii Plenarei din 3—5 martie 1949 se arăta: „În această muncă pregătitoare de cea mai mare răspundere cel mai important lucru este să nu ne pripim, să lucrăm convingând sistematic, cu răbdare, țărănimea muncitoare de marile avantaje ale muncii colective” (*Alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare...*, p. 438).

Analizând situația concretă, C.C. al P.M.R. constata, la 18 septembrie 1951, că în unele județe a fost încălcată linia stabilită de partid și s-au folosit metode

din septembrie 1951 a analizat această situație, apreciind că încălcarea liberului consimțământ, folosirea mijloacelor de constrângere „vin în totală contradicție cu linia, hotărârile și scopurile partidului”. Plenara a stabilit că „orice încălcare a principiului liberului consimțământ, orice presiune economică sau administrativă față de țărani muncitori pentru a-i determina să intre în gospodăriile colective va fi combătută cu hotărîre. Acela care, în mod conștient, sau inconștient, practică asemenea metode, indiferent de funcția ce ocupă, va fi sever sancționat; dacă e membru de partid cu excluderea din partid și indiferent dacă este sau nu membru de partid, se va recomanda după caz organelor de stat să-i înainteze justiției”.²⁷ Prin încheierea procesului de cooperativizare a agriculturii relațiile de producție socialiste s-au generalizat în întreaga economie, socialismul a învins definitiv la orașe și la sate. Este de subliniat faptul că, datorită politicii juste a partidului, priceperii și hrâniciei țărănimii, reorganizarea fundamentală a relațiilor de producție în agricultură a fost însoțită de o creștere a rezultatelor economice, a productivității muncii.

Media anuală a producției totale de cereale în anii 1956—1960 a depășit cu 1 170 000 tone, iar în 1961 cu 2 600 000 de tone media anilor 1934—1938*; în 1961 producția de lapte a fost cu 57,5%, de lînă cu 47,4%, de carne în greutate vie cu 54%, iar producția de ouă cu 136% mai mare decît în 1950. La înregistrarea acestor rezultate un rol însemnat a revenit sprijinului acordat de stat; astfel, în perioada 1949—1961 statul a îndreptat spre agricultură investiții în valoare de peste 23 miliarde lei, din care cea mai mare parte pentru mașini și utilaje; în momentul încheierii cooperativizării, agricultura dispunea de 54 000 tractoare fizice, 50 000 de semănători mecanice, 25 000 de combine pentru păioase.²⁸

În 1962 sectorul socialist din agricultură deținea 96% din suprafața arabilă și 93,4% din suprafața agricolă a țării; sectorul cooperatist deținea 79% din suprafața arabilă, în timp ce sectorul de stat dispunea de 17,6% din această suprafață.²⁹ Cooperativizarea agriculturii a deschis calea rezolvării problemei agrare în România, a trecerii ulterioare la o nouă revoluție agrară.

Sarcinile stabilite de Congresul partidului în 1960 au fost îndeplinite cu succes; în 1965 producția industrială era de 2,24 ori mai mare decît cea din 1959, ritmul de creștere anuală a producției fiind de 14,4%, rezultate pozitive înregistrin-

de constrângere: amenințări cu mărirea impozitelor și cotelor obligatorii, cu concedierea din serviciu a membrilor de familie ș.a. (*Rezoluții și hotărîri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, vol. II, București, ESPLP, 1954, p. 71—72).

²⁷ *Rezoluții și hotărîri...*, p. 91.

Totuși, la Plenara C.C. al P.M.R. din 19 aprilie 1954 se făcea constatarea: „mai continuă să aibă loc cazuri de călcare grosolană a liniei partidului, de nesocotire a liberului consimțământ al țăranilor muncitori, de ilegalități cu prilejul comasării pămîntului” ș.a. (*„Scînteia”*, nr. 2 951 din 20 aprilie 1954).

* Producția agricolă a evoluat astfel în mii de tone: 1948 — 5 427,8; 1951 — 7 815,5; 1962 — 9 677,2 (*Anuarul statistic al Republicii Socialiste România*, 1976, p. 216—217).

²⁸ „Scînteia”, nr. 5 512 din 28 aprilie 1962.

²⁹ *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România*, 1965, p. 239.

du-se și în celelalte ramuri ale economiei naționale³⁰. Au intrat în producție mari obiective ca : Fabrica de celuloză Brăila (1960), Combinatul chimic Borzești (1960), Uzina de anvelope Danubiana din București (1962), Centrala electrică Luduș (1963), Termocentrala de la Ișalnița (1965). În 1961 au început lucrările pe marele șantier al Combinatului siderurgic din Galați, în 1964 s-au inaugurat lucrările sistemului hidroenergetic și de navigație de la Porțile de Fier (în colaborare cu Iugoslavia). Ca o mărturie a creșterii gradului de diversificare și modernizare a industriei noastre, în 1961 a început producția în serie a primelor televizoare la Uzinele „Electronica” din București, în februarie 1965 au fost date în folosință mașinile electronice de calcul „Cet”-500 și „Cifa”-102 ; în 1963 cargoul „București” a făcut o călătorie în jurul lumii, fiind prima navă românească ce realiza o asemenea performanță. Produsele românești au devenit tot mai competitive pe plan internațional ; în martie 1964 instalația de foraj 3-DH-200 a primit medalia de aur la Târgul internațional de la Leipzig, iar în martie 1965 aceeași distincție a fost acordată tractorului U-650.

În procesul făuririi economiei socialiste unitare au fost învinse numeroase greutăți, s-au comis și unele greșeli, generate de lipsa de experiență, de o viziune îngustă despre socialism, despre rolul economiei în ansamblul noii societăți. Ca urmare, o lungă perioadă de timp nu s-a acordat atenția necesară dezvoltării ramurilor de vîrf ale industriei (automatica, electronica, cibernetica), nu s-a valorificat în suficientă măsură potențialul oamenilor de știință români, s-a îngăduit funcționarea unui mare număr de întreprinderi nerentabile, întreținute din bugetul statului, nu a existat un echilibru corespunzător între fondul de acumulare și cel de consum, s-a dat prioritate dezvoltării extensive, neglijîndu-se laturile calitative ; punîndu-se în mod just accentul pe industrie s-a acordat o atenție insuficientă agriculturii, cu consecințe negative asupra dezvoltării echilibrate a întregii economii naționale. Unele dintre aceste deficiențe au fost sesizate și corectate, altele aveau să-și găsească soluționarea după 1965.

În ansamblu, România a făcut progrese remarcabile, numărîndu-se printre țările cu cel mai ridicat indice de dezvoltare economică din lume*. În 1965 țara noastră realiza 17 215 mil. kWh energie electrică, extrăgea 12 095 mii tone cărbune, 12 571 mii tone țiței, producea 3 426 mii tone oțel, 9 mii tone aluminiu, 15 836 tractoare, 5 012 combine pentru recoltat păioase și porumb, 110 locomotive electrice și Diesel, 293 mii tone îngrășăminte chimice, 30 820 tone cauciuc sintetic, 431 mil. m.p. țesături, 42 566 mii perechi încălțăminte. Producția medie la ha era de 19,7 chintale la grâu și secară, 20,9 la orz și orzoaică, 27,8 la porumb, 12,5 la mazăre, 5,0 la fasole, 12,3 la foarea-soarelui, 158,7 la sfeclă de zahăr, 72,9 la cartofi. Producția de carne era de 308 mii tone, cea de lapte de 2 706 mii hl, de unt de 21 753 tone, de zahăr de 402 mii tone. Numărul bovinelor se ridica la peste 4,7 milioane, al porcinelor la 6 milioane, al ovinelor la peste 12,7 milioane. Comerțul se cifra la 13 072 milioane lei valută, din care 6 609 la export și 6 463 la import ; bugetul statului era de 96 953,7 milioane lei. Sînt, toate aceste cifre, mărturia unei economii

³⁰ Nicolae Ceaușescu, *Raportul Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la activitatea partidului în perioada dintre Congresul al VIII-lea și Congresul al IX-lea*, loc. cit., p. 23.

* Toate datele sînt preluate sau prelucrate după *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România. 1983*.

sănătoase, în plin proces de dezvoltare și modernizare. Ele atestă justețea politicii partidului nostru comunist, precum și capacitatea poporului român de a lucra cu abnegație și dăruire pentru dezvoltarea patriei sale pe calea socialismului.

În intervalul 1948—1965 s-a făcut trecerea de la economia bazată pe principii capitaliste, la economia socialistă, planificată, în care liniile directoare sînt precis stabilite și îndeplinite. Partidul nostru a rămas consecvent orientărilor sale fundamentale conturate încă de la Conferința Națională din 1945 și a respins tezele formulate în unele țări socialiste membre ale C.A.E.R. privind „specializarea” economică, prin care România urma să fie o țară agrară, să nu-și dezvolte industria proprie. În „Declarația cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964” se arată : „Hotărîtoare pentru dezvoltarea țărilor care au moștenit de la capitalism o stare de înapoiere economică este industrializarea socialistă, singura cale prin care se asigură creșterea armonioasă, echilibrată, pe o linie mereu ascendentă și în ritm rapid a întregii economii naționale, sporirea continuă a productivității muncii sociale, dezvoltarea intensivă și complexă a agriculturii, ridicarea sistematică a nivelului de trai al poporului. Rezultatele obținute de țara noastră în toate domeniile construcției socialiste sînt indisolubil legate de această politică aplicată în mod consecvent de Partidul Muncitoresc, Român”³¹. Ca urmare a acestei orientări, în 1965 ponderea industriei în venitul național era de 48,9%, fapt ce marchează transformarea României dintr-un stat agrar-industrial într-un stat industrial-agrar, cu toate implicațiile ce decurg de aici.

Schimbările produse în viața economică au determinat mari modificări în *structura socială*, în dinamica diferitelor clase și categorii sociale.

Prin naționalizarea principalelor mijloace de producție în iunie 1948, precum și prin naționalizările ulterioare (în noiembrie 1948 a instituțiilor medico-sanitare și a întreprinderilor cinematografice, în aprilie 1949 a farmaciilor urbane, a laboratoarelor chimico-farmaceutice, a depozitelor de medicamente și a laboratoarelor de analize medicale, în aprilie 1950 a unei părți a fondului de locuințe de la orașe) burghezia mare și cea mijlocie au fost desființate. Proprietățile de peste 50 de ha rămase după reforma agrară din 1945 au fost expropriate în martie 1949 (în total 342 319 ha)³², astfel că *întreaga moșierime* a fost lichidată*. Pentru a preveni o eventuală opoziție a celor expropriați, s-a procedat la arestarea și trimiterea lor în închisori sau la canalul Dunăre—Marea Neagră (a cărui construcție a început în 1949, dar după cîțiva ani s-a sistat); în 1948—1950 au fost arestați fruntașii fostelor partide burgheze pînă la nivelul județelor și orașelor, precum și foștii demnitari, care au fost trimiși la canal sau în închisorile din Sighet, Rm. Sărat ș.a. Unii au rămas în temniță pînă în 1964, alții au primit domiciliu obligatoriu, fiind succesiv puși în libertate și încadrați în muncă. Prin măsurile luate a fost împiedicată organizarea elementelor contrarevoluționare, desfășurarea unor ample acțiuni

³¹ *Declarație cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964*, București, Edit. Politică, 1964, p. 31.

³² *Progresul economic în România*, p. 387.

* Cu aceiași prilej au fost confiscate conacele și inventarul agricol al tuturor foștilor moșieri.

de subminare a regimului democratic; totuși, unele acte teroriste, cărora le-au căzut victimă activiști de partid și de stat sau simpli cetățeni nu au putut fi evitate, mai ales în anii 1950—1956.

Clasa muncitoare a sporit din punct de vedere numeric; în intervalul 1950—1965, populația ocupată în industrie, construcții, transporturi și telecomunicații a crescut de la 1.375,6 mil. la 3.320,1 mil., ceea ce arată că peste 2,2 milioane de cetățeni s-au integrat în rîndul clasei muncitoare. Nivelul de pregătire profesională s-a ridicat continuu, muncitorimea română dovedindu-și capacitatea de a stăpîni tehnica modernă, de a realiza produse competitive pe piața internațională. Din clasă exploatată, muncitorimea română a devenit clasă stăpînă pe mijloacele de producție, pe o parte însemnată din avuția națională. Din clasă dominată politiceste, *clasa muncitoare* a devenit — într-un proces amplu, început la 23 August 1944 — clasă conducătoare în stat. Depunînd o muncă eroică și nu odată plină de sacrificii, *clasa muncitoare* a dovedit că este capabilă nu numai să dărîme o lume veche, dominată de inechitate și asuprire, dar și să edifice o orînduire nouă, visată de generații în șir de înaintași, o orînduire socialistă, în centrul căreia se află omul muncii devenit stăpîn pe soarta sa.

În 1948 *țărănimea* era foarte eterogenă din punct de vedere social și politic. Plenara C.C. al partidului, din martie 1949, a adoptat „lozinca triplă și indivizibilă”, privind sprijinirea *țărănimii sărace*, alianța cu *țărănimea mijlocașă* și desfășurarea unei lupte neîntrerupte împotriva *chiaburimii*³³. În perioada de început a anilor '50 au existat unele greșeli privind aplicarea acestei directive, făcîndu-se nu odată confuzie între diferitele categorii de țărani, recurgîndu-se la măsuri coercitive fără discernămintul necesar³⁴. La Plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 30 noiembrie—5 decembrie 1961 s-a arătat că în perioada menționată „peste 80 000 de țărani, în majoritatea lor țărani muncitori, au fost trimiși în judecată; dintre ei peste 30 000 au și fost judecați în procese publice, ceea ce a provocat o mare frămîntare în masa de țărani aduși să asiste la aceste înscenări infame”³⁵. Ca urmare a intervenției conducerii partidului s-a manifestat mai multă grijă și au fost evitate măsurile represive; s-a trecut, din 1956, la primirea în cooperativele agricole de producție a elementelor foste exploatatoare și a țăranilor înstăriți care au dovedit comportare loială față de statul democrat-popular³⁶. În acest fel, s-a aplicat politica de atragere pe făgașul socialismului a întregii *țărănimi*, fapt ce a contribuit la diminuarea stărilor de tensiune de la sate, la consolidarea economică a cooperativelor de producție. Prin decretul emis de Marea Adunare Națională la 30 martie 1959 s-a hotărît lichidarea oricărei forme de exploatare în agricultură, iar terenurile care depășeau puterea de muncă a unei familii au trecut în folosința cooperativelor agricole de producție sau a altor unități agricole socialiste³⁷. A fost o metodă originală, aplicată de partidul și statul nostru,

³³ *Rezoluția ședinței Plenare a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 3—5 martie 1949*, p. 14.

³⁴ *Documente privind politica agrară a Partidului Muncitoresc Român*, București, Edit. Politică, 1965, p. 279.

³⁵ Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări. 1961—1962*, București, Edit. Politică, 1962, p. 206.

³⁶ *România în anii socialismului*, p. 98.

³⁷ „Buletinul oficial”, nr. 10 din 30 martie 1959.

decretul din martie 1959 marcind lichidarea pentru totdeauna a exploatării omului de către om în România.

Astfel, țărănimea a devenit o categorie socială unitară în esența sa, deosebindu-se fundamental de cea de dinaintea cooperativizării agriculturii. De la o țărănime în parte analfabetă și obsedată de bucățile ei de pământ, la o țărănime angajată plenar pe drumul socialismului, a civilizației moderne și culturii, de la munca efectuată cu unelte rudimentare la munca în colectiv cu mijloace mecanizate, de la satul rămas la periferia preocupărilor statului la satul în care lumina electrică, radioul, cinematograful, televizorul au devenit o prezență cotidiană este un drum lung, deși în timp el nu depășește un deceniu și jumătate. Alături de clasa muncitoare și sub conducerea acesteia, țărănimea a contribuit plenar la edificarea României socialiste, la înfăptuirea politicii științifice a Partidului Muncitoresc Român.

Intellectualitatea a cunoscut însemnate transformări. Dacă în orînduirea capitalistă ea era puternic divizată din punct de vedere economic și politico-ideologic, după 1948 se înregistrează un proces de omogenizare. Cea mai mare parte a vechii intelectualități a rămas strîns legată de popor, punîndu-și cunoștințele și capacitatea în slujba acestuia, a idealurilor noi, socialiste. Cei care au făcut politică în cadrul partidelor burgheze au suferit rigorile legii, fiind înlăturați din instituțiile de învățămînt și cercetare; unii n-au mai putut fi recuperați (Gh. Brătianu, Simion Mehedinți, C. Rădulescu-Motru ș.a), dar cei mai mulți au fost treptat reintegrați în muncă, aducîndu-și contribuția la dezvoltarea învățămîntului, științei și culturii românești (P.P. Panaitescu, Constantin C. Giurescu, Dimitrie Gusti, Lucian Blaga ș.a.). O importantă realizare a regimului democratic este formarea unui larg detașament de noi intelectuali, crescuți în spirit revoluționar, care s-au dovedit a fi la înălțimea exigențelor impuse de construirea societății socialiste. Intellectualitatea, în ansamblul său, a devenit un aliat de bază al clasei muncitoare și al țărănimii, o importantă forță în lupta pentru promovarea valorilor învățămîntului, științei, artei și culturii naționale, pentru edificarea unei societăți moderne, pentru ridicarea nivelului de instrucție și civilizație al întregului popor.

Potrivit recensămîntului din 1966, muncitorii reprezentau aproape 40% din populația României, țărănimea cooperatistă — 38,6%, țărănimea cu gospodărie individuală (din zonele de munte și submontane) — circa 5%, intelectualitatea — 12,5%, meseriașii (cooperatori și individuali) — 3,2%. Era o structură socială și profesională mult diferită de cea de dinainte de 1948, cînd covârșitoarea majoritate a populației era formată din țărani. Nota dominantă a mutațiilor survenite o constituie creșterea procesului de *omogenizare socială*, desființarea claselor antagoniste și afirmarea unor categorii sociale cu interese fundamentale comune. Evident, acest proces trebuie privit în mod dialectic, întrucît unele contradicții continuau să existe, și vor continua și după 1965, dar aceste contradicții nu aveau caracter antagonist, iar rezolvarea lor viza perfecționarea întregului organism social, unitar în esența sa.

În anii 1948—1965 s-au făcut importante progrese pe linia ridicării *nivelului de trai* al poporului; dezvoltarea economiei a creat temelia adoptării unor măsuri ca: introducerea asistenței medicale gratuite (1954), desființarea sistemului de aprovizionare pe bază de cartelă și rații (1954), desființarea cotelor obligatorii la

cea mai mare parte a produselor agricole (de la 1 ianuarie 1957), reducerea perioadei a prețurilor (mai ales în preajma zilelor de 1 Mai, 23 August, 7 Noiembrie), desființarea taxelor școlare și asigurarea gratuității învățămîntului de toate gradele (1958), acordarea de manuale gratuite elevilor din învățămîntul primar (din 1960), apoi și din cel gimnazial și liceal (din toamna anului 1965), trecerea la sistematizarea orașelor țării și realizarea unui vast program de construcții (între 1951—1965) au fost date în folosință 2 199 334 locuințe, din fondurile statului, întreprinderilor, organizațiilor cooperatiste și obștești, din fondurile populației). În intervalul 1951—1965 retribuirea medie netă a crescut de 3 ori; este semnificativ faptul că în timp ce retribuirea maximă a crescut cu 60%, cea minimă a sporit cu 260%, astfel că raportul dintre salariul maxim și cel minim a ajuns la 22,8 : 1 în 1960 și 9,7 : 1 în 1965³⁸. Veniturile globale ale populației * au crescut de 3,6 ori, ale țărânimii de 1,9 ori, cheltuielile social-culturale finanțate din bugetul statului de 6 ori, cele pentru învățămînt de 4,8 ori, pentru ocrotirea sănătății de 7,5 ori, pentru asigurări sociale de 6,3 ori. În aceeași perioadă, 1951—1965, consumul pe locuitor a crescut la carne de 1,6 ori, la zahăr de 2,1 ori, la încălziminte de 3,2 ori, la țesături și confecții de 1,5 ori.

Deși aceste cifre sînt edificatoare prin ele însele se cuvine menționat că rămîneau în continuare multe probleme de rezolvat, mai ales în privința aprovizionării cu produse agro-alimentare, cu mărfuri de calitate și într-o gamă sortimentală largă, a asigurării de locuințe pentru populație. Pentru a ajunge la nivelul statelor dezvoltate ale lumii, România mai avea de parcurs un drum lung.

În 1965 România avea 19 027 367 locuitori, cu 3 154 743 mai mulți decît în 1948. În intervalul 1950—1965, numărul personalului muncitor a crescut cu 203%, fondurile fixe cu 223%, volumul investițiilor cu 748%, venitul național cu 413%, produsul social cu 414%, producția industrială cu 659%, producția globală agricolă cu 193%, volumul comerțului exterior cu 478%, venitul național pe locuitor cu 354%.

Făcînd o *apreciere de ansamblu* asupra perioadei 1948—1965, „Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism” arăta: „În această etapă, care a cuprins mai bine de 15 ani, partidul a desfășurat o intensă activitate politico-organizatorică, reușind să soluționeze în mod corespunzător multiplele probleme ale făuririi noii orînduirii sociale. În același timp, el a trebuit să facă față unor greutăți interne care i-au diminuat capacitatea de luptă, l-au sustras de multe ori de la preocupările principale. Au fost săvîrșite și o serie de greșeli în rezolvarea unor probleme într-o anumită perioadă, în atitudinea față de unele categorii sociale și naționalități, îndeosebi în activitatea privind țărînimea. S-au comis grave ilegalități și abuzuri față de o serie de activiști de seamă ai partidului. De fiecare dată, însă, partidul a găsit în sine forța necesară pentru a depăși greutățile, lipsurile și greșelile, pentru a asigura mersul înainte al construcției socialiste. În ciuda diferitelor neajunsuri, caracteristica generală a activității partidului a fost slujirea devotată a intereselor fundamentale ale poporului, aplicarea creatoare a principiilor

³⁸ *România în anii socialismului*, p. 109.

* Toate cifrele și datele sînt preluate sau prelucrate după *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România. 1983*.

generale ale socialismului științific la condițiile concrete ale țării noastre, unirea și organizarea cu succes a maselor muncitoare în edificarea noii orânduiri sociale pe pământul României”³⁹.

Realizările obținute în acea perioadă au asigurat *fundamentul necesar pentru trecerea României într-un nou stadiu de dezvoltare*, deschis de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.

³⁹ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, p. 58—59.